

Gediz Nehri Kıyısında Önemli Bir İlk Tunç Çağ Yerleşimi: Gerdekkayası

A Significant Settlement in the Side of Gediz River: Gerdekkayası

Harun OY¹

Geliş Tarihi: 14.11.2016 / Düzenleme Tarihi: 17.01.2017 / Kabul Tarihi: 19.01.2017

Özet

Batı Anadolu'da tarih öncesi dönemleri kapsayan çok sayıda arkeolojik kazı ve araştırmalar yapılmıştır. Fakat Uşak İlinde, erken dönemler üzerine yapılmış fazla bir çalışma bulunmamaktadır. Uşak İlinin batısı Lidya sınırları içerisinde olduğu için bölgede pek çok tümülüs bulunmaktadır. Bunun sonucunda da Uşak'ta daha çok tümülüsler üzerine yapılan çalışmaların varlığı dikkati çekmektedir. Bölgenin erken dönemleri az bilindiği için burada değerlendirilen Gerdekkayası yerleşimi Gediz Nehri kıyısındaki jeopolitik konumu göz önüne alındığında bölge araştırmaları için önemlidir. Gerdekkayası höyüğü Uşak İlinin batısında, Gediz Nehri kıyısında Manisa'ya yakın bir bölgede yer almaktadır. Gerdekkayası'nda İlk Tunç Çağı, Lidya ve Roma dönemi yerleşimi olduğuna işaret eden seramikler bulunmaktadır. Doğal bir kayalık üzerinde kurulu olan bu yerleşim çevresini kontrol eden bir noktada yer almaktadır. Gerdekkayası'nda Lidya seramiklerinin bulunması, Güre Bölgesindeki tümülüslerde ortaya çıkarılan çok sayıda Lidya eseri ile bölgede Kroisos hazinelerinin bulunması, Güre'ye yakın olan Gerdekkayası'nın Lidyalılar tarafından iskan edildiğine işaret etmektedir. Gerdekkayası İlk Tunç Çağı'nda Banaz-Uşak-Gediz Nehri güzergahından hareketle Batı Anadolu sahil kesimlerine ve Ege Denizi'ne ulaşan erken dönem yol güzergahı üzerindedir. Gerdekkayası'na en yakın İlk Tunç Çağı yerleşimi batıda yer alan Asartepe ve Hisar höyükleridir. Bu iki yerleşim Gediz kıyısında yer almaktadır ve Gerdekkayası'ndan geçerek ilerleyen yol güzergahı buradan geçmektedir. Gerdekkayası Gediz Nehri'nin kontrol eden bir noktada olup, Güre çevresindeki Lidya tümülüslerine yakın bir bölgededir. Günümüz karayolu yerleşiminin kıyısından geçer. Yerleşimde İlk Tunç Çağı'na (İTÇ I-II) tarihlenen çeşitli kaplara ait örnekler daha çok Manisa Akhisar yöresi kaplarına yakındır. Gerdekkayası yerleşiminin Batı Anadolu İlk Tunç Çağı yerleşimleri ile bağlantıları görülmektedir. Gerdekkayası İlk Tunç Çağı seramik buluntuları Manisa ve Akhisar yöresine daha yakın görünmektedir.

Anahtar kelimeler: Gerdekkayası, Uşak, İlk Tunç Çağı, Lidya, Gediz.

Abstract

Many archaeological excavations and researches were carried out in Western Anatolia covering prehistoric periods. However, there are not many studies on prehistoric periods in Uşak. Because the western part of Uşak Province lies within the boundaries of Lydia, there are many tumuli in the region. Due to the large number of illegal excavations in the region, the presence of studies on tumuli is more noticeable. In addition to the tumuli, short excavations and investigations were carried out in Selçikler in Sivaslı District. Apart from these studies, the surveys of James Mellaart and David H. French in Western Anatolia indicated the existence of some prehistoric settlements in Uşak. Considering the geopolitical position of the Gerdekkaya settlement along the Gediz River, it is important for the region to investigate because the prehistory of the region is little known. Gerdekkayası occupies in the side in region which is near to Manisa of Gediz River in the west of Uşak Province. The settlement belonging to Early Bronze Age, Lydia and Roman Period have seen in Gerdekkayası. This settlement is set on a natural rock is located at a point chacking its surroundings. The discovery of the numerous Lydian artifacts revealed in the tumuli of the Güre region and the treasures of the Croesus in the region indicate that the Gerdekkai near Güre were settled by the Lydians. The settlement is located on the road from Afyonkarahisar-Banaz-Uşak. The nearest prehistoric settlement area to Gerdekkayası is the Asartepe and Hisar mounds in the west. These two settlements are located along the coast of Gediz and pass through Gerdekkaya, where the route goes Gerdekkayası at a point which controls Gediz River is a near region to tumulus belonging to Lydia around Güre. The current highway passes through the edge of the settlement. The samples belonging to the various vessels dated to the Early Bronze Age (EBA I-II) in the settlement are seen closer to the vessels of the Manisa Akhisar region. It is seen that the Gerdekkaya settlement has connections with the Western Anatolian Bronze Age settlements. The ceramic findings of Gerdekkayası Early Bronze Age seem to closer to Manisa and Akhisar region.

Keywords: Gerdekkayası, Uşak, Early Bronze Age, Lydia, Gediz.

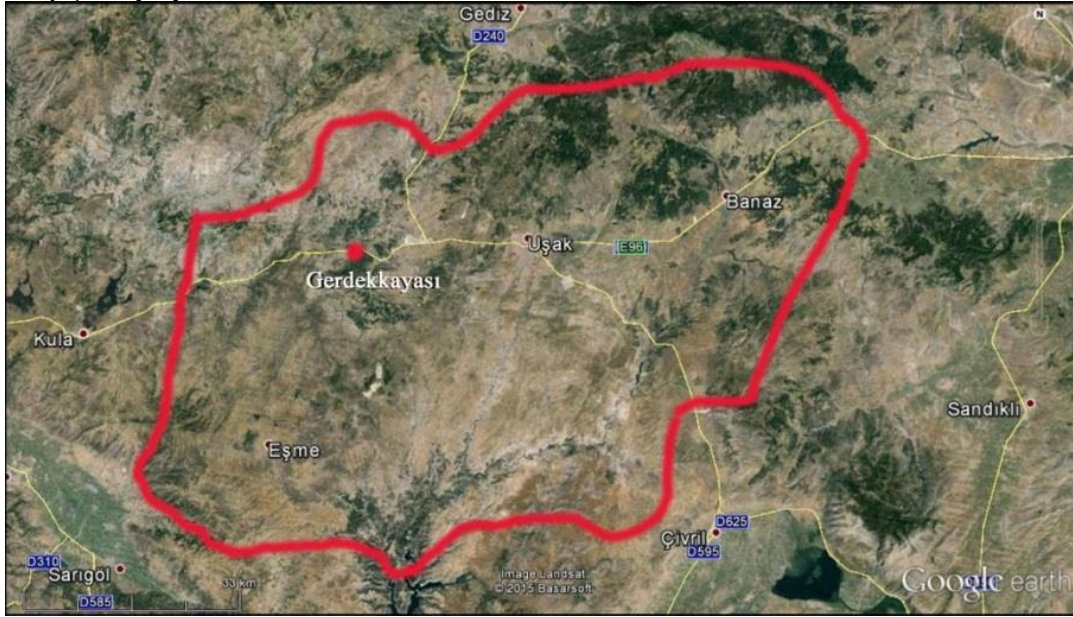
Giriş

Uşak İli, Ege Bölgesi'nin İçbatı Anadolu Bölümü'nde, İçbatı Anadolu Eşiği üzerinde yer almaktadır. Uşak'ın kuzeyinde Kütahya, doğusunda Afyonkarahisar, güneyinde Denizli ve batısında Manisa illeri bulunmaktadır. İlin kuzeyinde Şaphane Dağı ve kuzeydoğusunda Murat Dağı, güneydoğusunda ise Bulkaz Dağı yer alır. Başlıca akarsuları kuzeybatıda yer alan Gediz ve doğusundaki Banaz Çayı'dır. Uşak İli bulunduğu coğrafi konum nedeniyle Batı Anadolu ile Orta Anadolu'yu birbirine bağlayan bir noktada yer almaktadır.

¹Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ordu, Türkiye.
E-Posta: harun_oy@hotmail.com

Uşak'ın yakın çevresinde Kütahya Seyitömer (Bilgen vd. 2015), Afyonkarahisar Kusura (Lamb, 1937), Denizli Beycesultan (Lloyd ve Mellaart, 1962), Manisa Alaşehir (Meriç, 1988: 157-170) ve Akhisar'da (Akdeniz ve Erön, 2016: 81-94) yapılan kazılar bilinmektedir. Uşak'ta ise erken dönemleri aydınlatacak bir kazı çalışması bulunmamaktadır. Uşak İli Sivaslı İlçesi'ndeki Selçukler'de² kısa süreli kazı ve araştırmalar yapılmıştır (Fıratlı, 1970: 109-160; İzmirgil, 1975: 41-69). Uşak'ta James Mellaart ve David H. French (Lloyd ve Mellaart, 1962: 196-197) ile Harun Oy (Oy, 2014: 215-230) tarafından gerçekleştirilen Tunç Çağı araştırmaları bulunmaktadır. Bölgede bulunduğu konum itibarıyla dikkat çeken Gerdekkayası Uşak'ta yapılacak olan İlk Tunç Çağı çalışmaları açısından önem arz etmektedir. (Şekil 1.)

Uşak ilinde son yıllarda yapılan araştırmalar sonucunda çok sayıda İlk Tunç Çağı yerleşiminin var olduğu ortaya konulmuştur (Oy, 2014). Uşak ili çevresindeki illerin hepsinde erken dönem kazıları yapılmış veya halen yapılmaktadır. İç batı Anadolu'da yer alan Uşak ilinin çevre kültürlerle olan bağlantı ve ilişkilerine ışık tutacak araştırmalara, özellikle erken dönemlerini aydınlatacak kazılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle Uşak ilinin İlk Tunç Çağı hakkında fazla bir bilgiye sahip olunmadığı için Gerdekkayası höyüğü burada değerlendirilmektedir. Gerdekkayası'nın erken dönemlerde Batı Anadolu'daki yeri, bölge içindeki bağlantıları ve ilişkilerini aydınlatması açısından yapılan çalışma önemlidir.

Şekil 1. Uşak İli (Google Earth kullanılarak oluşturulmuş uydu görüntüsü).

Gerdekkayası Höyüğü

Gerdekkayası, Uşak İli'nin 25 km. batısında, Güre Beldesi'nin (antik Bağıs) 10 km. batısında, Çamyazı Köyü'nün 3 km. kuzeyinde, Akbıykoğlu Mahallesi'nde, Uşak-İzmir karayolunun (E-96) kenarında ve Gediz Nehri'nin hemen güneyinde bulunmaktadır (Uşak Kültür Envanteri, 2007: 42). Gerdekkayası, Sardes'ten başlayan Kral Yolu'na yakın bir bölgede yer almaktadır. Gediz Nehri kıyısında bölgeye hakim bir noktada bulunması açısından önemlidir. İlk Tunç Çağı'nda Banaz-Uşak-Gediz Nehri güzergahından hareketle Batı Anadolu sahil kesimlerine ve Ege Denizi'ne ulaşan prehistorik yol güzergahı üzerinde bulunması nedeniyle de önemlidir. Önemli yol güzergahları üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir noktada olan bu yerleşim için belirleyici olan korumaya elverişli yüksek bir kayalık konumlanmış olması ve hemen Gediz Nehri kıyısında yer almasıdır. Bu nedenle burası İlk Tunç Çağı'ndan itibaren kullanılmış olmalıdır. Gediz'in hemen kıyısında bölgeye hakim bir noktaya kurulmuş bulunan Gerdekkayası yerleşimi Güre üzerinden Uşak ve Banaz'a, oradan da Afyonkarahisar'a uzanan yol güzergahını kontrol etmektedir. Yine Gediz Nehri'ni³ takip ederek Kütahya'ya uzanan doğal yol buradan geçmektedir. Bu nedenle bölge ulaşımı açısından oldukça stratejik bir noktada yer alır. Gerdekkayası'nın bölgeye hakimiyeti, Gediz Nehri'nin yatağında yeterli tarım arazisinin bulunması ve çevredeki geniş orman alanı bölgeyi yerleşim için uygun hale getirmektedir. Gerdekkayası'na en yakın İlk Tunç Çağı yerleşimi batıda yer alan Asarteppe ve Hisar höyükleridir. Gerdekkayası'nın batısında, Uşak-İzmir karayolunun üzerinde bulunan Hisar Köyü'ndeki Asarteppe ve Hisar höyüğü birbirleriyle bağlantılı iki yerleşimdir. Asarteppe höyüğü yüksek bir tepe üzerinde, Hisar höyüğü ise ovada konumlanmıştır. İki yerleşimin arasında Gediz Nehri akmaktadır. İlk Tunç Çağı seramikleri daha çok ovadaki Hisar höyüğünde

² Selçukler'de 1966 yılında Ufuk Esin tarafından kazı ve araştırmalar yapılmıştır. Höyük üzerinde Bizans Dönemi, İlk Tunç Çağı ve Kalkolitik Çağ tabakaları saptanmıştır. James Mellaart yerleşmeyi İTÇ II. evre haritasında Sivaslı adıyla göstermektedir. Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri/Selçukler Maddesi.

³ Gediz Nehri prehistorik dönemlerden beri ulaşım için önemlidir. Osmanlı döneminde de ulaşım açısından önemini sürdürmüştür. Gerdekkayası'nın batısında bulunan Çataltepe Köprüsü ve kuzeydoğuda bulunan Beylerhan Köprüsü Gediz Nehri üzerinde ulaşımı sağlamıştır.

yoğunlaşmaktadır (Oy, 2016: 506-508). Bu iki yerleşme Kula-Manisa sınırına yakın bir bölgededir. Gerdekkayası'ndan geçerek ilerleyen yol güzergahı buradan geçmektedir. Gerdekkayası höyüğü, doğal bir kayalık üzerinde kurulmuştur. Yerleşmenin üst kısmı 70x50 m. boyutunda olmakla beraber eteklerine doğru daha geniş bir alana yayılmaktadır. Karayolu istinat duvarı yerleşmeyi yoldan ayırmaktadır ve yerleşmenin karayolundan yüksekliği 25 m. kadardır. Gerdekkayası'nın üst kısmında kaçak kazılar nedeniyle büyük tahribatlar oluşmuştur. (Şekil 2.)

Gerdekkayası Koordinatları:

(35S) 0681422 E4281414 N Rakım: 563 m. Duyarlılık: 6 m.

Gerdekkayası üzerinde sur kalıntıları, taş duvar ve kerpiç tuğla parçaları belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Doğal bir kayalık üzerinde bulunan Gerdekkayası'nın İlk Tunç Çağı'ndan (İTÇ) itibaren yerleşim alanı olduğuna işaret edecek buluntular dikkat çekmektedir. (Şekil 3.)

Şekil 2. Gerdekkayası (Google Earth kullanılarak oluşturulmuş uydu görüntüsü).

Şekil 3. Gerdekkayası yerleşimi.

Uşak ilinin batı kesimleri Lidya Bölgesi⁴ sınırları içerisinde değerlendirilmektedir. Güre Beldesi ve Gerdekkayası'nın yakın çevresinde bulunan çok sayıda tümülüs⁵ (Akbiyikoğlu, 1993: 53-64) ve yerleşmede belirlenen az sayıdaki Lidya seramiği Gerdekkayası'nın Lidya yerleşim bölgesi içinde olduğuna işaret etmektedir. Yerleşmenin doğu yamacında bir adet kaya mezarı bulunmaktadır. Ana kaya düzeltilerek yapılan kaya mezarı tek klineli olup 1x1 metre ölçülerinde kapı girişi bulunmaktadır (Uşak Kültürel Değerler Yapı Envanteri, 2007: 42). (Şekil 4.) Yamacın alt kısımlarındaki toprak dolgu ve çalılıklar nedeniyle kaya mezarının çevresi tam olarak anlaşılammaktadır.

Gerdekkayası kaya mezarı koordinatları:

(35S) 0681401 E4281401 N Rakım: 547 m. Duyarlılık: 21 m.

Şekil 4. Gerdekkayası ve kaya mezarı (Google Earth kullanılarak oluşturulmuş uydu görüntüsü).

Mal Grupları

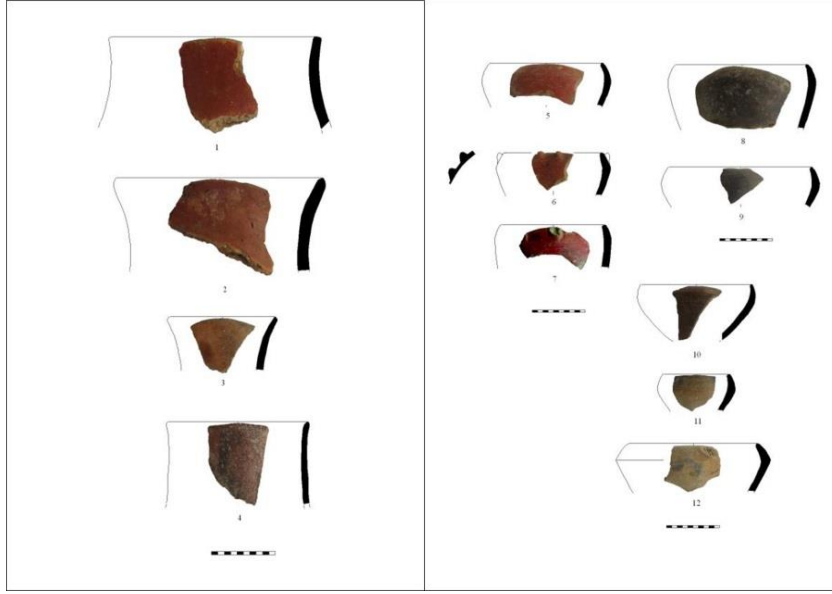
Uşak ilinde 2013 yılında Harun Oy tarafından başlatılan İlk Tunç Çağı yüzey araştırmaları sırasında Gerdekkayası höyüğünden toplanan 27 adet seramik buluntu bu makalede değerlendirilmektedir (Şekil 5-9).

Gerdekkayası İlk Tunç Çağı seramik buluntuları el yapımı olup hamurlarında taşçık, kireç ve saman katkıları görülmektedir. Daha az oranda kum ve mika katkının bulunduğu örnekler de mevcuttur. Genelde malzeme iyi fırınlanmıştır.

Gerdekkayası seramik buluntuları yüzey renklerine göre 3 mal grubundan oluşmaktadır. Değerlendirmeye alınan seramik buluntular içerisinde en büyük grup kırmızı astarlı ve açkılılar 13 adet (Mal 1) (Şekil 5/1-4, Şekil 6/5-7, Şekil 7/17, Şekil 8/22-23, Şekil 9/26-27). Kahverengi astarlı ve açkılılar 7 adet (Mal 2) (Şekil 6/10-12, Şekil 7/13-16). Gri/siyah astarlı ve açkılılar 7 adettir. (Mal 3) (Şekil 6/8-9, Şekil 7/18, Şekil 8/20-21, Şekil 9/24-25).

⁴ Güre Bölgesi tümülüslerinde ortaya çıkarılan eserler ile bölgede Kroisos hazinelerinin bulunması Gerdekkayası'nın Lidya Bölgesi içerisinde olduğuna işaret eder. Güre'ye yakın olan Gerdekkayası höyüğünde Lidya seramiklerinin bulunması, yerleşmenin Gediz Nehri kıyısında Lidya Dönemi yerleşimi olduğunu ve tümülüslere ulaşım açısından önemli bir kervan yolu üzerinde bulunduğunu göstermektedir.

⁵ Kaçak kazılar ve kurtarma kazıları neticesinde Güre Beldesi'nde 4 km. kuzeybatıda Aktepe Tümülüsü, Güre'nin 3 km. kuzeyinde Gediz Nehri kıyısında Basmacı Tümülüsü, Güre'nin 3 km. kuzeyinde Velişintepe Tümülüsü, Güre'nin 3.5 km. kuzeyinde Topçatepe Tümülüsü, Güre Beldesi Kemaller Mahallesi'nde İkiztepe Tümülüsleri, Güre'nin 1 km. batısında Yuvarlankaya Tümülüsü, Güre'nin 2 km. batısında Pekmeztaşı Tümülüsü, Güre Toptepe Tümülüsü, Uşak-Manisa yolu Selendi ayrımında Cinali Tümülüsü, Uşak-Merkez Yeşildere Köyü'nde Göztepe Tümülüsü, Uşak-Merkez Kayaağıl Tümülüsü, Uşak-Gediz karayolu üzerinde Asartepe Tümülüsü ve diğer ilçelerde de pek çok Tümülüs bulunmaktadır. Bkz. Uşak Kültürel Değerler Yapı Envanteri, 2007.

Şekil 5. Kırmızı astarlı mallar.

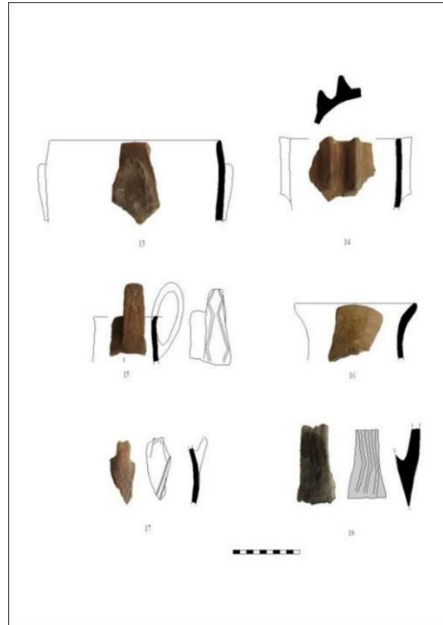
Şekil 6. Kahverengi ve gri astarlı mallar.

(Mal 1) Kırmızı astarlı ve açkılı mallar: (13 adet), (Şekil 5/1-4, Şekil 6/5-7, Şekil 7/17, Şekil 8/22-23, Şekil 9/26-27) Bu gruba ait buluntuların hamur rengi çoğunlukla kahverengi tonlarındadır. Gri/siyah hamurlar daha az oranda görülmektedir. Bu mal grubunda taşçık, kireç ve saman katkıları görülmektedir.

(Mal 2) Kahverengi astarlı ve açkılı mallar: (7 adet), (Şekil 6/10-12, Şekil 7/13-16) Kahverengi tonlarında astara sahip olan bu mal grubunun hamur renkleri de kahverengi tonlarındadır. Az sayıda gri hamurda görülmektedir. Katkı olarak taşçık, kireç ve saman katkıları görülmektedir. Az oranda da kum ve mika katkıları vardır.

(Mal 3) Gri/siyah astarlı ve açkılı mallar: (7 adet), (Şekil 6/8-9, Şekil 7/18, Şekil 8/20-21, Şekil 9/24-25) Gri/siyah tonlarında astarlı ve açkılı olan bu grup mallarının hamurları da gri/siyah renklidir. Hamurlarda taşçık, kireç ve saman katkıları yoğundur. Az sayıda örnekte ise kum ve mika katkıları belirlenmiştir.

Bu mal grupları Gerdekkayası'na yakın olma bölgelerde kazısı yapılan Manisa bölgesi (Akhisar ve Alaşehir) İTÇ malları, Yortan, Kusura ve Beycesultan kazılarındaki İTÇ buluntularıyla karşılaştırılmaktadır.

Şekil 7. Gerdekkayası kulp ve tutamakları.

Kap Formları

Kap formları içerisinde açık ve kapalı formlar görülmektedir. Bu formlara ait küpler (2 adet), çömlekler (3 adet), çanaklar (10 adet), fincan (1 adet), kaide (1 adet) ve üç ayaklı (4 adet) kaplara ait örnekler vardır (Şekil 5-9).

Küpler: (Şekil 5/1-2) dışa çekik ağızlı, daralan boyunlu örneklerden oluşmaktadır.

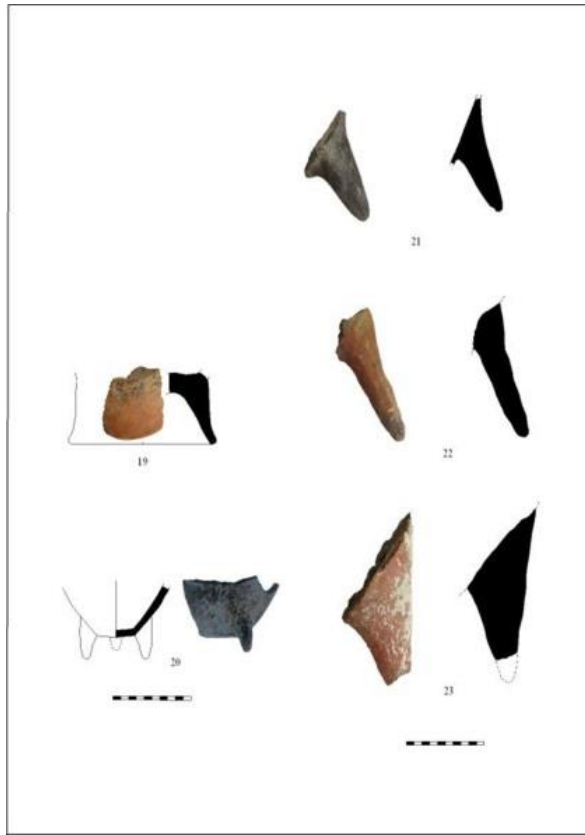
Çömlekler: (Şekil 5/3-4, Şekil 7/16) dışa açık ağızlı, daralan boyunlu örneklerin yanı sıra, dik gövdeli derin örnekler de bulunmaktadır.

Çanaklar: (Şekil 6/5-12, Şekil 7/13-14) içe dönük ağızlı, daralan gövdeli örneklerin yanı sıra omurgalı örnekler de görülmektedir. (Şekil 6/12) Bazı örneklerde çift memecik (Şekil 6/6), yatay kulp (Şekil 6/7), at nalı tutamak (Şekil 7/13) ve çift tutamak (Şekil 7/14) bulunmaktadır. Gerdekkayası çanakları Beycesultan kat XVIII-XVII (İTÇ1) kahverengi astarlı çanakları ve kat XVI (İTÇ 2) kırmızı astarlı kapları (Lloyd ve Mellaart, 1962: 120, Fig. P. 15, Çizim 16. 144, Fig. P. 23, Çizim 13), Afyonkarahisar'ın Uşak İline sınır olan Sinanpaşa İlçesi İTÇ yerleşmelerinde görülen kaplarla (Koçak, 2010: 308), Manisa, Alaşehir-Gavurtepe İTÇ siyah açkılı kapları (Meriç, 1988: 158, 164), Manisa ve Akhisar Bölgesi İTÇ kapları (French, 1969: 79, Fig. 10-11; Akdeniz ve Erön, 2016: 88, Çizim 2/d-e), Yortan A sınıfı kapları (Kamil, 1982: Fig. 23, 24), Aphrodisias Pekmez açma 2 İTÇ 2 çanakları (Joukowsky, 1986: Fig. 407, 3) ile benzerlikleri görülmektedir.

Fincanlar: (Şekil 7/15) dışa çekik ağızlı ve tek kulplu bir örnek bulunmaktadır. Kulp üzerinde bezeme vardır.

Kaideler: (Şekil 8/19) yükseğe yakın bir kaide parçası.

Ayaklar ve Üç ayaklar: (Şekil 8/20-23) Benzerleri Beycesultan XIV. Tabaka İTÇ2 ayakları (Lloyd ve Mellaart, 1962: Fig. P. 36),⁶ Afyonkarahisar İTÇ ayakları (Koçak, 2010: 299),⁷ Karaoğlan ve Kaklık İTÇ ayakları (Topbaş vd. , 1998: 63), Yortan üç ayaklı kapları,⁸ Babaköy (Bittel, 1939/1941: 10-13), Troia I-III. Katlar (İTÇ 1-3) (Dörpfeld, 1902: 264; Blegen vd. , 1950, Troy I-II; Jablonka ve Pernicka, 2007: 15), Ulucak Höyük İTÇ 2 üç ayakları (Derin ve Öner, 1997: 437, Çizim 14), Aphrodisias Pekmez 2 İTÇ 2 ayakları (Joukowsky, 1986: 338, Fig. 294) ile benzetilmektedir.

Şekil 8. Gerdekkayası ayakları.

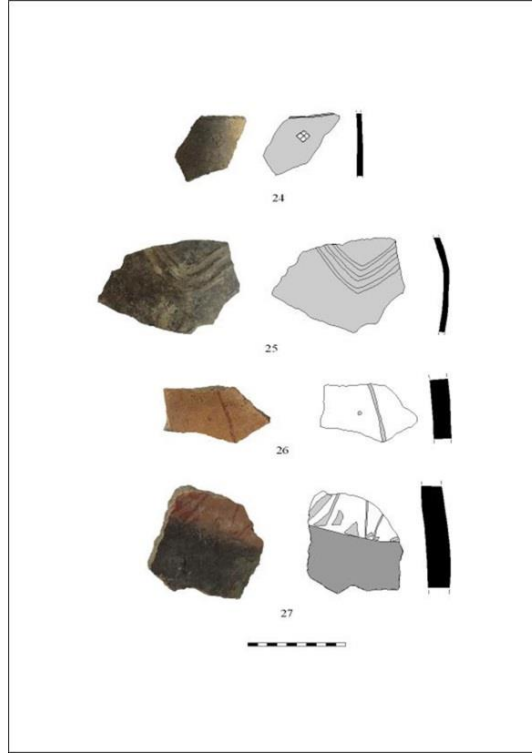
Bezeme

Yukarıda değinilenler haricinde formları tam olarak belirlenemeyen örneklerde yiv bezeme (Şekil 7/17), oluk bezeme (Şekil 7/18, Şekil 9/25), kazı bezeme (Şekil 9/24) bulunmaktadır. Buradaki bezemelerin haricinde kalın cidarlı kaplara ait kırmızı boya bezemeli örnekler kapların iç kısmında bulunmaktadır (Şekil 9/26-27). Çanak ve çömlek türü kapların iç yüzeyinde bulunan kırmızı boya bezemeler Afyonkarahisar Karaoğlan (Topbaş vd. , 1998: 51, Fig. 40) ve Eskişehir Küllüoba (İTÇ II-III) (Efe ve Efe, 2001: 51, 72) gibi yakın merkezlerde görülmektedir. Gerdekkayası boya bezemeleri kalın cidarlı kaplara ait olup boya bezemeleri de diğer merkezlere göre farklılık göstermektedir.

⁶ Çivril Ovası yerleşmelerinde de üç ayaklar yaygın olarak görülmektedir. Bkz. Dedeoğlu, vd. 2014: 369.

⁷ Uşak İline sınır olan Afyonkarahisar Sinanpaşa bölgesinde üç ayak örnekleri sayısı ve çeşitlilik yönünden arttığı görülmektedir.

⁸ Yortan testileri bezeme yönünden oldukça zengindir. Gerdekkayası örneği ise yalındır.

Şekil 9. Gerdekkayası bezemeleri.

Değerlendirme ve Sonuç

Uşak İlinin erken dönemleri hakkında bilgi ve veriler kısıtlıdır. İç Batı Anadolu'da bulunan Uşak İlinin Tunç Çağındaki durumu ise bilinmemektedir. Bu nedenle Uşak İlinin çevre kültürlerle ilişkilerine ışık tutacak Gerdekkayası höyüğü burada değerlendirilmiştir. Uşak İlinin batısında Manisa İline yakın bir bölgede bulunan Gerdekkayası'nda İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşim görülmektedir. Yerleşme kayalık bir alan üzerinde ve Gediz Nehri kıyısında bölgeye hakim bir noktada bulunmaktadır. Yerleşmenin çevresinde elverişli su kaynakları ve tarım arazilerinin varlığı jeopolitik önemini güçlendirmektedir.

İzmir'den Uşak ve Afyonkarahisar'a ulaşan erken dönem yollarından birisi Gediz Nehri ile sağlanmaktadır. Bu güzergahta Gediz ve Konya ovaları birleşmektedir (Günel, 1999: 157). Gerdekkayası'nın bulunduğu nokta Uşak tarafından gelerek Gediz Nehri'ni takip eden kervan yolunu kontrol etmektedir. Yine Kütahya tarafından kaynağını alan Gediz Nehri'ni de kontrol etmektedir. Bulunduğu konum gereği Kütahya, Uşak ve Manisa'ya ulaşmak açısından İç Anadolu ve Batı Anadolu arasında stratejik bir önemi vardır. Roma dönemi ve sonrasında da önemini koruyan Gerdekkayası'nın hemen kıyısından günümüz karayolu geçmekte olup bölge ulaşım açısından önemini sürdürmektedir.

Gerdekkayası höyüğünün Batı Anadolu İlk Tunç Çağı yerleşmeleri ile ilişkileri bulunmaktadır. Uşak İli Yortan ve Beycesultan kültürel bölgeleri arasında bulunmaktadır. Bu iki kültürün etkileri Uşak'ta görülmektedir. Özellikle Beycesultan ve Yortan kültürel bölgeleri ile ilişkilere işaret eden buluntuların var olmasına rağmen Manisa ve Akhisar çevresi etkileri daha belirgindir. Yerleşmede İlk Tunç Çağı'na (İTÇ I-II) tarihlenen çeşitli kaplara ait örnekler daha çok Manisa Akhisar yöresi kaplarına yakın görülmektedir (French, 1969: 47-51; Akdeniz ve Erön, 2016: 88). Gerdekkayası höyüğünün kırmızı, kahverengi ve gri/siyah astarlı malları Batı Anadolu'daki Manisa-Akhisar, Yortan, Beycesultan ve Kusura gibi merkezlerle benzer niteliktedir. Özellikle Manisa, Akhisar-Hastane Höyüğü koyu renk yüzeyli (siyah, gri, kahverengi İTÇ seramikleri (Akdeniz vd. , 2015:125) ile Gerdekkayası höyüğü seramikleri benzerdir. Batı Anadolu'da yaygın olarak görülen üç ayaklar Gerdekkayası'nda da yaygındır. Yine İç Batı Anadolu'da yaygın olan kırmızı boyalı kaplar Gerdekkayası ve Uşak'ta da yaygın olarak bulunmaktadır. Gerdekkayası höyüğü kırmızı boyalı örnekleri bezeme yönünden diğer merkezlerden farklıdır.

Gerdekkayası höyüğünde yapılacak arkeolojik bir kazı ile bölgenin İlk Tunç Çağı'na ait önemli bilgilere ulaşılabilecektir.

Katalog

Şekil 5.

- 1- Kahverengi hamurlu (7.5 YR 5/6 strong brown), taşçık, kireç, saman katkılı, iyi pişmiş, koyu kırmızı astarlı (10 R 3/6 dark red), açkılı, el yapımı.
- 2- Kahverengi hamurlu (7.5 YR 4/6 strong brown), taşçık, kireç, saman katkılı, iyi pişmiş, kırmızı astarlı (2.5 YR 4/8 red), açkılı, el yapımı.
- 3- Grimsi kahverengi hamurlu (2.5 Y 5/2 grayish brown), küçük taşçık katkılı, özlü, iyi pişmiş, sarımsı kırmızı astarlı (5 YR 5/6 yellowish red), açkılı, el yapımı.
- 4- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 4/1 dark gray), taşçık katkılı, özlü, aşırı pişmiş, soluk kırmızı astarlı (10 R 4/4 weak red), açkılı, el yapımı.

Şekil 6.

- 5- Kahverengimsi sarı hamurlu (10 YR 5/8 yellowish brown), kireç katkılı, iyi pişmiş, kırmızı astarlı (10 R 4/8 red), açkılı, el yapımı.
- 6- Açık kahverengi hamurlu (7.5 YR 6/4 light brown) taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, kırmızı astarlı (10 R 4/8 red), açkılı, el yapımı. İki küçük memecik bezeme var.
- 7- Açık kırmızımsı kahverengi hamurlu (5 YR 6/3 light reddish brown), taşçık katkılı, iyi pişmiş, kırmızı astarlı (10 R 4/8 red), açkılı, el yapımı. Kırık yatay kulplu var.
- 8- Kahverengi hamurlu (7.5 YR 4/4 brown), taşçık, saman katkılı, iyi pişmiş, siyah astarlı (2.5 Y 2.5/1 black), açkılı, el yapımı.
- 9- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 3/1 very dark gray), taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, siyah astarlı (2.5 Y 2.5/1 black), açkılı, el yapımı.
- 10- Gri hamurlu (5 YR 4/2 dark reddish gray), ince kum, kireç katkılı, , iyi pişmiş, koyu kahverengi astarlı (7.5 YR 2.5/3 very dark brown), açkılı, el yapımı.
- 11- Açık kahverengi hamurlu (7.5 YR 6/3 light brown), kireç, saman katkılı, iyi pişmiş, iç yüzey koyu siyah astarlı, dış yüzey sarımsı kahverengi astarlı (10 YR 5/4 yellowish brown), açkılı, el yapımı.
- 12- Soluk kahverengi hamurlu (10 YR 6/3 pale brown), taşçık katkılı, iyi pişmiş, sarımsı kahverengi astarlı (10 YR 5/4 yellowish brown), açkılı, el yapımı.

Şekil 7.

- 13- Kahverengi hamurlu (7.5 YR 5/2 brown), mika, taşçık, kireç katkılı, orta pişmiş, kırmızımsı kahverengi astarlı (5 YR 4/3 reddish brown), silik açkılı, el yapımı, tutamaklı.
- 14- Kahverengi hamurlu (7.5 YR 4/6 strong brown), taşçık, saman katkılı, iyi pişmiş, kahverengi astarlı (7.5 YR 5/6 strong brown), açkılı, el yapımı. İki dikey tutamak bezemeli.
- 15- Açık kahverengi hamurlu (7.5 YR 6/4 light brown), küçük taşçık katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı kahverengi astarlı (5 YR 5/4 reddish brown), silik açkılı, el yapımı. İlmek kulp bezemeli.
- 16- Açık kahverengi hamurlu (7.5 YR 6/4 light brown), küçük taşçık katkılı, iyi pişmiş, kahverengimsi sarı astarlı (10 YR 5/6 yellowish brown), açkılı, el yapımı.
- 17- Kırmızımsı kahverengi hamurlu (5 YR 4/3 reddish brown), taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, soluk kırmızı astarlı (10 R 5/4 weak red), açkılı, el yapımı. Tutamak bezemeli.
- 18- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 3/1 very dark gray), taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, koyu gri astarlı (2.5 Y 4/1 dark gray), açkılı, el yapımı, oluk bezemeli kulp bezemeli.

Şekil 8.

- 19- Sarımsı kahverengi hamurlu (10 YR 5/8 yellowish brown), taşçık, saman katkılı, iyi pişmiş, sarımsı kırmızı astarlı (5 YR 5/8 yellowish red), açkılı, el yapımı, kaide.
- 20- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 3/1 very dark gray), taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, koyu gri astarlı (2.5 Y 4/1 dark gray), silik açkılı, el yapımı. Üç ayak.
- 21- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 3/1 very dark gray), taşçık, kum, kireç katkılı, orta pişmiş, koyu gri astarlı (5 Y 3/1 very dark gray), açkılı, el yapımı. Ayak parçası.
- 22- Siyah hamurlu (2.5 Y 2.5/1 black), taşçık, kireç katkılı, iyi pişmiş, kırmızı astarlı (10 R 4/8 red), açkılı, el yapımı. Ayak parçası.
- 23- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 4/1 dark gray), taşçık, saman katkılı, orta pişmiş, kırmızı astarlı (10 R 5/6 red), açkılı, el yapımı. Ayak parçası.

Şekil 9.

- 24- Koyu gri hamurlu (5 Y 3/1 very dark gray), kireç katkılı, iyi pişmiş, koyu gri astarlı (2.5 Y 4/1 dark gray), açkılı, el yapımı. Kazı bezeme var.
- 25- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 3/1 very dark gray), kireç, mika katkılı, orta pişmiş, koyu gri astarlı (2.5 Y 4/1 dark gray), açkılı, el yapımı. Oluk bezemeli.
- 26- Gri hamurlu (5 Y 5/1 gray), taşçık, kireç katkılı, özlü, iyi pişmiş, iç yüzey açık kırmızımsı sarı astarlı (7.5 YR 6/6 reddish yellow), dış yüzey kırmızı astarlı (2.5 YR 5/8 red), açkılı, el yapımı. İç yüzeyde koyu kırmızı boya bezeme var (10 R 3/6 dark red), boya bezemeli.
- 27- Koyu gri hamurlu (2.5 Y 4/1 dark gray), taşçık, kireç katkılı, özlü, iyi pişmiş, iç yüzey alt kısım siyah astarlı (2.5 Y 2.5/1 black), üst kısım kahverengimsi sarı astarlı (10 YR 6/6 brownish yellow), dış yüzey kırmızı astarlı (10 R 4/8 red), açkılı, el yapımı. İç yüzeyde koyu kırmızı boya bezeme var (10 R 3/6 dark red), boya bezemeli.

Kaynakça

- Akbıykoğlu, K. (1993). Güre Velişin Tepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı, *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, III, 53-64.
- Akdeniz, E. , Şahin, M. K. Ve Erön, A. (2015). 2013 Yılı Akhisar-Thyateria Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 36 (2), 121-138.
- Akdeniz, E. ve Erön, A. (2016). 2014 Yılı Akhisar-Thyateria Antik Kenti ve Hastane Höyüğü Kazısı, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 37 (2), 81-94.
- Bilgen, A. N. , Coşkun, G. , Coşkun Çevirici, F. , Bilgen, Z. ve Çırakoğlu, S. (2015). *Seyitömer I*, İstanbul.
- Bittel, K. (1939/1941). Ein Graberfeld der Yortan-Kultur bei Babaköy, *Archiv for Orientforschung*, 1-31.
- Blegen, C. W. , Caskey J. L. , Rawson, M. ve Sperlign J. (1950). *Troy General Introduction The First and Second Settlements*, Cincinnati.

- Dedeoğlu, F. , Konakçı, E. , ve Çarkı, M. (2014). Yukarı Menderes Havzası Dağlık Kesim Yüzey Araştırması Projesi 2012 Yılı Çalışmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 31(2), 367-376.
- Derin, Z. ve Öner, E. (1997). Ulucak Höyük Kazıları ve Paleo-Coğrafya Araştırmaları 1995, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, XVIII (I), 411-440.
- Dörpfeld, W. (1902). *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den Vorhistorischen und Historischen Schichten von Ilion 1870-1894*, Athen.
- Efe, T. ve Ay-Efe, D. Ş. M. (2001). Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu'da Bir İlk Tunç Çağı Kenti: 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Bir Değerlendirilmesi, *Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi*, 4, 43-78.
- French, D. H. (1969). Prehistoric Sites in Northwest Anatolia. II. Balıkesir and Akhisar/Manisa Areas, *Anatolian Studies*, XIX, 41-98.
- Fıratlı, N. (1970). Uşak-Selçukler Kazısı ve Çevre araştırmaları 1966-1970, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIX (II), 109-160.
- Günel, S. (1999). *M. Ö. II. Bine Tarihlenen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi/ Die Keramik von Panaztepe und ihre Bedeutung für Westkleinasien und die Agais im 2. Jahrtausend*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- İzmirligil, Ü. (1975). Uşak-Selçukler Tümülüsleri, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXII (I), 41-69.
- Jablonka, P. ve Pernicka, E. (2007). Vorbericht zu den Arbeiten in Troia 2006/Preliminary Report on Work at Troia 2006, *Studia Troica* 17, 3-24.
- Joukowsky M. S. (1986). *Prehistoric Aphrodisias I*, Louvain La Neuve Belgium.
- Kamil, T. (1982). *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia*, BAR International Series 145, England.
- Koçak, Ö. (2010). Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2008 Yılı Yüzey Araştırması, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 27 (2), 287-312.
- Lamb, W. (1937). Excavations at Kusura near Afyonkarahisar, *Archaeologia*, LXXXVI, 1-64.
- Lloyd, S. ve Mellaart, J. (1962). *Beycesultan I, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, London.
- Meriç, R. (1988). 1987 Alaşehir Kazısı, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, X (I), 157-170.
- Oy, H. (2014). Uşak İli ve İlçelerinde İlk Tunç Çağı Coğrafya Araştırmaları 2013 Yılı Çalışmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 32 (1), 215-230.
- Oy, H. (2016). Uşak İli Merkez İlçe İlk Tunç Çağı Araştırmaları 2014 Yılı Çalışmaları, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 33 (2), 499-520.
- Topbaş, A. , Efe, T. , ve İlaslı, A. (1998). Salvage Excavations of The Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and The Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii, *Anatolia Antiqua VI*, 21-94.
- Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri.*
Uşak Kültürel Değerler Yapı Envanteri, (2007). Uşak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, Neşa Ofset, İzmir.

Summary

Many archaeological excavations and researches were carried out in Western Anatolia covering prehistoric periods. However, there are not many studies on prehistoric periods in Uşak. Because the western part of Uşak Province lies within the boundaries of Lydia, there are many tumuli in the region. Due to the large number of illegal excavations in the region, the presence of studies on tumuli is more noticeable. In addition to the tumuli, short excavations and investigations were carried out in Selçikler in Sivaslı District. Apart from these studies, the surveys of James Mellaart and David H. French in Western Anatolia indicated the existence of some prehistoric settlements in Uşak. Considering the geopolitical position of the Gerdekkaya settlement along the Gediz River, it is important for the region to investigate because the prehistory of the region is little known.

Gerdekkayası occupies in the side in region which is near to Manisa of Gediz River in the west of Uşak Province. The settlement belonging to Early Bronze Age, Lydia and Roman Period have been seen in Gerdekkayası. This settlement is set on a natural rock and is located at a point overlooking its surroundings. The discovery of the numerous Lydian artifacts revealed in the tumuli of the Güre region and the treasures of the Croesus in the region indicate that the Gerdekkai near Güre were settled by the Lydians. The settlement is located on the road from Afyonkarahisar-Banaz-Uşak. The nearest prehistoric settlement area to Gerdekkayası is the Asartepi and Hisar mounds in the west. These two settlements are located along the coast of Gediz and pass through Gerdekkaya, where the route goes Gerdekkayası at a point which controls Gediz River is a near region to tumulus belonging to Lydia around Güre. The current highway passes through the edge of the settlement.

The samples belonging to the various vessels dated to the Early Bronze Age (EBA I-II) in the settlement are seen closer to the vessels of the Manisa Akhisar region. It is seen that the Gerdekkaya settlement has connections with the Western Anatolian Bronze Age settlements. The ceramic findings of Gerdekkayası Early Bronze Age seem to be closer to Manisa and Akhisar region.

The upper part of Gerdekkayası settlement is 70x50 meters in size and spreads to a larger area towards its skirts. The highway retaining wall separates the settlement from the road and the height of the settlement from the highway is 25 meters. In the upper part of Gerdekkai, great destruction occurred due to illegal excavations. The wall remains, stone walls and mud brick fragments can be seen clearly on Gerdekkayası. Gerdekkayası is located on the prehistoric road route from the Banaz-Uşak-Gediz River in the EBA to the Western Anatolian coast and the Aegean Sea.

Gerdekkayası Early Bronze Age ceramic artifacts are handmade. In the ceramic dough, stone, lime and straw deposits are seen. There are examples of ceramics with less sand and mica added. Gerdekkayası ceramics consist of red, brown and gray / black lined ware. Open and closed forms can be seen in container forms. Open and closed forms of pithos, pots, bowls, cups and three-legged vessels are common. These vessels have relief decoration, grooved and red paint decorations. More knowledge about the region will be reached with the increase of prehistoric investigations in Uşak.
